

Lennart Jonsson och Claes-Henrik Siven:

Varför löneskillnader?

SAF har länge spelat en undanskymd roll i den lönepolitiska debatten. Denna debatt har, alltsedan LO formulerade sin solidariska lönepolitik på 1950-talet, i stället förts på löntagarorganisationernas villkor. På grund av sitt maktmässiga underläge kunde arbetsgivarna, menar Jonsson-Siven, enbart försöka fördröja den utveckling som löntagarorganisationerna drev fram. Men under senare år har opinionsläget förändrats. SAF har också successivt försökt flytta fram sina positioner i den lönepolitiska debatten. Utgivningen av Jonsson-Sivens bok *Varför löneskillnader?*, (SAF 1986), kan ses som ett led i denna strävan.

Syftet med boken är att diskutera lönebildningens roll i en marknadsekonomi och vikten av en god lönepolitik i företagen. Boken är välkommen och intressant, inte minst därför att den lyfter fram SAFs lönepolitiska tänkande och försöker sätta in detta i en analytisk ram.

Att synen på löneutjämning och lönepolitik skiljer sig markant mellan arbetsmarknadens parter får man klart för sig om man ställer slutsatserna i Jonsson-Sivens bok mot vad man kommer fram till i LOs kongressrapport "Gemensamt ansvar för arbete". Inom LO handlar den lönepolitiska diskussionen idag om hur den solidariska lönepolitiken skall kunna förenas med den ekonomiska politikens stabiliseringsmål. Lösningen på denna målkonflikt är enligt LO en central förhandlingsordning. Inom SAF däremot handlar debatten om lönerns roll som allokeringinstrument såväl mellan som inom företagen. SAF företräder därför mera decentraliserade löneförhandlingar.

Utgångspunkten för Jonsson-Sivens analys är den neoklassiska jämviktsmodellen. Budskapet är att löneskillnader spelar en central roll i en marknadsekonomi. "Löneskillnader ger den information till företag och hushåll och de incitament som är nödvändiga för att ungdomarna

skall välja 'rätt' utbildning, de arbetssökande söka arbete i de företag där de har möjlighet att göra den bästa insatsen, att 'sätta rätt man på rätt plats'."

Hur har då författarna förmedlat sitt budskap? Bokens 114 sidor har fördelats på hela 22 kapitel, vilket ger boken karaktär av kurskompendium. Innehållsmässigt kan kapitlen inordnas under fyra sammanfattningsrubriker: beskrivning av lönestrukturer och vissa andra arbetsmarknadsförhållanden, orsaker till och verkningar av löneutjämningen, sammanfattning av SAFs lönepolitiska program, samt en kritisk granskning – skolläarmässigt gjord – av LO-ekonomernas analys av löneskillnader och rörlighet.

Bokens största förtjänst utgörs av bearbetningar som gjorts utifrån parternas gemensamma individbaserade lönestatistik. Här har författarna tagit fram nya intressanta data för en bredare läsekrets. I boken belyses allsidigt med ett stort antal diagram och tabeller hur lönespridningen förändrats över tiden både för arbetare och tjänstemän. Författarna belyser den totala spridningen inom LO-SAF-kollektivet, spridningen mellan avtalsområden och inom avtalsområden. Det finns diagram som illustrerar den kraftiga utjämning som skedde från mitten av 1960-talet till mitten av 70-talet, samt hur utjämningen därefter fortsatt men i mycket långsammare takt. Det finns även illustrationer av löneutjämningen mellan åldersgrupper, ålderslönekurvor samt livslönejämförelser mellan olika yrkesgrupper.

Även sammanfattningen av SAFs lönepolitiska tänkande hör till de förtjänstfulla delarna av boken. I detta avsnitt, som bygger på Hellström-Lundberg [1985], diskuteras hur det ideala lönesystemet vid företaget bör utformas. Författarna understryker värtaligt behovet av ökad lönedifferentiering för att skapa incitament hos de anställda, inte minst de kollektivanställda.

De största hindren för en företagsanpassad lönepolitik utgörs, enligt författarna, de centrala förhandlingssystemet och den öppna lönestatistiken. "Riksavtalen översätts ofta slentrianmässigt på det lokala planet. Den detaljerade löne-

statistiken har dessutom uppmanat till ett 'följa-John-tänkande'."

Bokens analytiska del är illa disponerad. Vissa enskilda kapitel är dessutom snårigt skrivna, särskilt gäller detta det kapitel där orsakerna till den fortgående löneutjämningen analyseras.

Ofta är slutsatserna i boken mera påstående än slutsatser som bygger på analytiska resonemang och/eller empiriska data. Således skriver författarna:

"Pressar man ihop lönefördelningen tillräckligt mycket finns det inte längre utrymme för de löneskillnader som behövs för att man skall uppnå en effektiv fördelning av arbetskraft och arbetsplatser (statisk effektivitet) och en optimal hastighet och inriktning på omfördelningen av arbetskraft och sysselsättningstillfällen (dynamisk effektivitet). Idag har vi uppnått en situation då vi med stor övertygelse kan säga att löneutjämningen har gått alldeles för långt."

Som läsare kan man fråga sig varför författarna inte gör något försök att belägga detta centrala påstående. Om resonemanget är riktigt – och det är i och för sig fullt möjligt – så borde rimligtvis den svenska arbetsmarknaden uppvisa väsentligt större strukturella problem än arbetsmarknaderna i länder med mindre eller inget fackligt inflytande över lönestrukturen.

Det som gör boken intressant är i första hand de statistiska sammanställningar som gjorts utifrån LO-SAFs gemensamma lönestatistik och presentationen av SAFs lönepolitiska tänkande. Men samtidigt begränsar de ovan påtalade bristerna i bokens analytiska avsnitt, enligt min uppfattning, bokens användbarhet i akademisk undervisning. Detta är synd, då det finns ett stort behov av en lärobok med den inriktning Jonsson-Sivens bok har.

Fil dr *CHRISTIAN NILSSON*
Nationalekonomiska institutionen
Uppsala universitet

Referenser

- Hellström, T & Lundberg, U, [1985], *Lonekultur, Industriell lönesättning för tjänstemän*. MGruppen, Stockholm.
LO, [1986], *Gemensamt ansvar för arbete*. Rapport till 1986 års LO-Kongress.